

פסיקה דרמטית || בג"ץ מנפץ את מונופול הרבנות: גיורים פרטיים יוכרו בישראל

בהרכב מורחב קבע היום בית המשפט כי מי שנכנסו לישראל ועברו גיורים בבתי דין פרטיים במגזר החרדי, יהיו זכאים להתאזרח במסגרת חוק השבות. מדובר בהחלטה המחלישה את כוחם של הרבנות הראשית ומערך הגיור הממלכתי. הרב הראשי יצחק יוסף: "שערורייה"

יאיר אטינגר, שרון פולבר 18:02 31.03.2016

הרכב של תשעה שופטים בראשות הנשיאה מרים נאור קבע כי יש להכיר בגיורים אורתודוקסיים פרטיים הנערכים בישראל, וכי המתגיירים יהיו זכאים להתאזרח בישראל במסגרת חוק השבות כיהודים לכל דבר. ההחלטה שומטת את הבלעדיות של הרבנות הראשית לישראל ומערך הגיור הממשלתי בעריכת גיורים ומחזקת את בתי הדין הפרטיים הפועלים במגזר החרדי ובמגזר הדתי-לאומי. יש לה השלכות אפשריות גם לגבי גיורים רפורמיים וקונסרבטיביים בעתיד. נאור קובעת כי הגבלת ההכרה בגיור למערך הממלכתי בלבד, כעמדת הרבנות ומשרד הפנים, "תביא לפגיעה בזכות השבות שהינה זכות יסודית המוקנית לכל יהודי – ובניגוד להוראות חוק השבות". לדבריה, מרגע שאדם הוא יהודי, גם אם הפך יהודי באמצעות גיור, הוא זכאי לחוק השבות ככל זכאי אחר.

הרב הראשי הספרדי לישראל יצחק יוסף, הממונה על מערך הגיור, כינה את הפסיקה "שערורייה" והזהיר כי היא "מביאה הלכה למעשה לחיסול מערך הגיור הממלכתי של המדינה". לדבריו, "לא יעלה על הדעת שתעשיית הגיורים הפיראטיים שלא מפוקחים על ידי אף גורם ממשלתי יוכרו כרשמיים". ככלל, גיורים המתבצעים בישראל, במסגרת מערך הגיור הממלכתי, מיועדים רק למי שכבר נכנסו לישראל במסגרת חוק השבות - בעיקר עולים מחבר המדינות או מאתיופיה שאינם יהודים על פי ההלכה. רק לעתים נדירות מאשרת ועדת החריגים במשרד הפנים לנתינים זרים, כולל בני זוג של ישראלים, לעבור גיור במערך הממלכתי. אלה יכולים להתגייר בישראל מבלי שהדבר יקבל הכרה כלשהי ולחילופין יכולים לצאת מהארץ ולעבור גיור בקהילה אורתודוקסית בחו"ל. רק בחלוף תקופה של שנה מהגיור, יוכלו לבקש זכאות לחוק השבות. במובן זה, מצבם של מתגיירים אורתודוקסים גרוע מזה של מתגיירים בגיורים רפורמיים וקונסרבטיביים, שבג"ץ קבע כבר ב-2002 כי יוכלו להירשם כיהודים במרשם האוכלוסין ובלבד שיש להם כאן מעמד, למשל כבני זוג של אזרחים.

את המצב הזה ביקשו לשנות שלושה עותרים, שעברו גיורים אורתודוקסיים פרטיים בבתי דין במגזר החרדי. מרטינה רגצ'ובה, אזרחית צ'כיה, ווויאנה דל סיסנה קבררה מרטינז, ילידת אקוודור, התגיירו שתיהן, בנפרד, בבית הדין הרבני הפרטי של הרב ניסים קרליץ בבני ברק, מוסד שיפוטי יוקרתי שמספר המתגיירים בו מגיע למאות בשנה. העותר השלישי, שון פטריק מרפי, הוא אזרח קנדה שהתגייר בבית הדין הרבני של הרב פרנק בירושלים. שלושתם אזרחי מדינות זרות שנכנסו לישראל כתיירים, החליטו להתקרב ליהדות, למדו באופן פרטי לגיור ובהמשך עברו גיור בבתי הדין הפרטיים החרדיים, תוך שהם מקבלים על עצמם אורח חיים דתי.

אף שבתי הדין הרבניים הללו מחמירים יותר מבתי הדין הממלכתיים בדרישתם לעמוד בשמירת

מצוות, משרד הפנים סירב עד כה להכיר בגיוריהם ואף חייב את המתגיירים לעזוב את ישראל עם פקיעת אשרת השהייה שלהם. המדינה, בשם משרד הפנים, טענה בתשובה לעתירותיהם כי חוק השבות חל רק על מי שהתגייר בעת שכבר שהה בישראל וכי אין להכיר בגיור שנערך בישראל, אלא אם נערך במסגרת מערך הגיור הממלכתי.

לדברי נאור, "לא כל קהילה יהודית באחת מארבע כנפות תבל תיחשב קהילה מוכרת. על קהילה זו להיות בעלת זהות יהודית משותפת, מבוססת וקבועה. על אף האמור, איני רואה מקום למנות, בנסיבות שלפנינו, את פרטיהן של כל אותן קהילות יהודיות אשר יש לראות בהן 'קהילה יהודית מוכרת'".

נאור התייחסה לחשש של משרד הפנים, כי הליכי הגיור ינוצלו על ידי אזרחי מדינות זרות כדי לקבל אזרחות גם ללא זיקה כלשהי לעם היהודי. "יש למנוע ניצול לרעה של הליך הגיור", כתבה נאור, אך הוסיפה כי גיור ממלכתי אינו בהכרח הפתרון: "טלו לדוגמא פלוני שאינו יהודי, המגיע לישראל כדין. במהלך שהותו מתקרב הוא אל היהדות ומבקש להסתפח אל העם היהודי. הוא לומד תקופה ארוכה לקראת הגיור. את הגיור הוא עובר בקהילה אורתודוקסית מוכרת, אשר גם נודעת כמחמירה ביותר, בבית דין של רבנים ידועי שם אשר אינו חלק ממערך הגיור הממלכתי. זאת, משום שלא ידע על קיומו של מערך הגיור הממלכתי או משום שבחר לעבור גיור מחמיר יותר. לאחר הגיור, חי הוא בקרב קהילה יהודית ומקיים בדבקות אורח חיים דתי. האמנם גיורו של פלוני זה אינו מקיים את התכליות שביסוד חוק השבות? היש סיבה כי נניח מראש שגיורו אינו כן? תשובתי לשאלות אלה היא בשלילה". לדברי השופט ניל הנדל, "במדינתנו ישנה רבנות ראשית האמונה על סוגיות דתיות מגוונות. לא באתי לערער על מעמדה. אולם, במקרה שלפנינו אין בחוק השבות הסמכה מפורשת המעניקה לרבנות הראשית שליטה בלעדית בהליכי הגיור", וזאת בניגוד למשל לחוק איסור ההונאה בכשרות. עוד אמר כי "יצירת ריכוזיות מוגזמת, ומתן מונופול מוחלט לרבנות הראשית על מוסד הגיור – מונופול שמשמעותו המעשית היא אימוץ גישה מחמירה והצבת מכשולים בפני יהודים המבקשים לעלות ארצה – עומדים בניגוד לתכלית המרכזית של חוק השבות, היא עידוד העלייה".

ברקע הפסיקה עומדות עתירות של התנועה הרפורמית והקונסרבטיבית לקבל הכרה מלאה בגיוריהם בישראל, כולל בחוק השבות. מספר פעמים התייחס בג"ץ לעתירות אלה, והעדיף לפסוק קודם לכן בעתיד הגיורים הפרטיים האורתודוקסיים. בקיץ שעבר הוקמה בישראל גם רשת בתי דין אורתודוקסיים לגיור, "גיור כהלכה", שבראשה עומדים רבנים בכירים בצינות הדתית שנאשו ממערך הגיור הממלכתי ומהרבנות הראשית. ייתכן כי גם אלה יוכלו לקבל הכרה בגיוריהם, עוד קודם להכרה בגיורים הרפורמיים והקונסרבטיביים.

את העמדה המסתייגת בפסק הדין הביע השופט אליקים רובינשטיין, שכתב כי בית המשפט נותן יד ל"דיסרמוניה בנושא הגיור" ובמיוחד על רקע העובדה שהיא סוללת דרך בפני התנועות הרפורמית והקונסרבטיבית לבקש הכרה מלאה בגיוריהן, דבר שנמצא במחלוקת פוליטית. הוא מתח ביקורת על המערכת הפוליטית שאין ביכולת לחוקק חוק שיסדיר את נושא הגיור. לדבריו, פסק דינה של נאור וההכרעה שבו "נובעים למרבה הצער מאי-יכולתה של המערכת הפוליטית – הרשות המבצעת והרשות המחוקקת, הממשלה והכנסת כאחת – להוליד פתרון חקיקתי ראוי לנושא רגיש כמו הגיור. התוצאה הרעה היא הטלת המתמדת, שוב ושוב, לפתחו של בית משפט זה".

הרב ד"ר שאול פרבר, יו"ר ארגון 'עתים' שהשתתף בעתירה, אמר כי "זהו יום בשורה למאות מתגיירים שעברו גיור אורתודוקסי וגיורם לא הוכר עד עתה. מאבק נוסף של שלוש שנים מגיע לסיומו המוצלח. מאבק זה מצטרף לשורה של מאבקים מוצלחים נוספים, כמו כניסתו של חוק פתיחת איזורי הרישום בנישואין לתוקף השבוע".

פרופ' אביעד הכהן, דיקן המרכז האקדמי "שערי מדע ומשפט" שייצג עם עו"ד אלעד קפלן את עמותת "עתים" שהצטרפה לעתירה, סבור כי מדובר במהפכה של ממש. "בפסק דינו הביא בג"ץ מזור לאלפי מתגיירים שעברו גיור כהלכה, כדת וכדין, אך עד היום לא זכו להכרה כיהודים במשרד הפנים שסירב לרשום אותם כיהודים. שנית, בית המשפט קיבל את העמדה שחוק השבות, אחד מחוקי היסוד של מדינת ישראל, נועד להיות חוק מכיל ולא חוק מדיר, חוק שמבטא את רצונה של מדינת ישראל לקלוט עולים. בג"ץ קבע בפעם הראשונה שאין לבתי הדין הממלכתיים מונופול על הגיור, וכל עוד מוכח שהגיור היה כן והתקיים בקהילה יהודית מוכרת, המדינה חייבת להכיר בו לצורך חוק השבות".

עו"ד יזהר הס, מנכ"ל התנועה הקונסרבטיבית: "פסק הדין קובע חד-משמעית שהמונופול האורתודוקסי בגיור, במקרה זה של מערך הגיור הממלכתי, פוגע פגיעה אנושה בזכות השבות, שהינה זכות יסודית המוקנית לכל יהודי". לדבריו, "בית המשפט בחן את הגיור הפרטי שעמד לפניו — שבמקרה זה היה גיור אורתודוקסי בקהילה חרדית — וקבע את הברור מאליו, שאם קהילה יהודית מוכרת קבעה שהאיש יהודי, הוא יהודי. מכאן קצרה הדרך להבנה, ובית המשפט מאותת זאת היטב, שאין דרך אחרת אלא לקבוע כך גם ביחס לכל קהילה יהודית מוכרת אחרת, בין אם היא אורתודוקסית, קונסרבטיבית או רפורמית".

הרב גלעד קריב, מנכ"ל התנועה הרפורמית: "אנו מצפים מממשלת ישראל, להודיע לאור פסק הדין על הכרתה המלאה בתוקף הגיורים הרפורמים הנערכים בישראל, כשם שהיא מכירה מזה שנים בתוקף גיורים אלו הנערכים בתפוצות. זה הוא יום חג לכל מי שמאמין באחדותו של העם היהודי".